

Stanisław Honko

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Rachunkowości
honko@wneiz.pl

PODSTAWY WYCENY AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ WEDŁUG ZAŁOŻEŃ KONCEPCYJNYCH IASB – STAN OBECNY I PROPOZYCJE ZMIAN

Streszczenie: Artykuł składa się z trzech części. Pierwsza ma charakter wprowadzający i określa relacje między pojęciami „podstawy wyceny”, „parametry wyceny” i „zasady wyceny”. W drugiej części syntetycznie opisano wskazówki w zakresie wyceny zawarte w Założeniach koncepcyjnych IASB z 1989 roku. W trzeciej i zarazem najbardziej obszernej części zawarto krytyczną analizę planowanych zmian dotyczących wyceny w Założeniach koncepcyjnych na podstawie dokumentu dyskusyjnego opublikowanego przez IASB w czerwcu 2013 roku.

Słowa kluczowe: wycena w rachunkowości, sprawozdawczość finansowa, założenia koncepcyjne IASB.

Klasyfikacja JEL: M 41, N 4.

THE FUNDAMENTALS OF THE VALUATION OF ASSETS AND LIABILITIES ACCORDING TO THE IASB CONCEPTUAL FRAMEWORK – CURRENT STATUS AND PROPOSALS FOR MODIFICATION

Abstract: This paper consists of three parts. The first part is an introductory one which defines the relationships between the concepts of “valuation basis”, “valuation parameters” and “valuation principles”. The second part contains a synthetic presentation of the guidelines on valuation contained in the 1989 IASB Conceptual Framework. The third and most extensive section presents a critical assessment

of the planned changes to the Framework with regard to valuation on the basis of a discussion paper published by the IASB in June 2013.

Keywords: valuation in accounting, financial reporting, IASB Conceptual Framework.

Wstęp

Złożoność obecnego modelu wyceny w rachunkowości sprawia, że logiczne uporządkowanie stosowanych rozwiązań dotyczących szacowania wartości jest trudne, o ile w ogóle wykonalne. Wynika to między innymi z równoległego funkcjonowania wielu parametrów wyceny, możliwości ich dostosowania do potrzeb jednostki w ramach zasad (polityki) rachunkowości oraz z niejasnych zasad ujmowania korekt wartości¹. Różne składniki aktywów i zobowiązań są wyceniane według odmiennych zasad, co raczej jest skutkiem stopniowego wprowadzania nowych regulacji szczegółowych niż efektem kompleksowej przebudowy modelu wyceny. Łatwiej jest bowiem wprowadzać szczegółowe regulacje niż opracować rozwiązania ramowe w sposób logiczny wiążące przeznaczenie aktywów i zobowiązań z zasadami ich wyceny. Potwierdzeniem mogą być doświadczenia FASB (Financial Accounting Standards Board) związane z opracowaniem teoretycznych ram modelu wyceny w rachunkowości. Pomimo ogromnego zaangażowania w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku nie udało się pogodzić zwolenników różnych typów podejścia do wyceny, a efektem prac było opracowanie kompendium możliwych rozwiązań w tym okresie, opublikowanych w 1984 roku jako SFAC 5 Recognition and Measurement in Financial Statements [Milburn 2013, s. 36]. Również Założenia koncepcyjne IASB² (International Accounting Standards Board) w części dotyczącej wyceny są raczej zbiorem możliwych typów podejścia niż źródłem przydatnych wskazówek. Sprawdzają się słowa S. Skrzywana sprzed ponad 40 lat, że „różnorodność

---

¹ Niejasność zasad ujmowania korekt wartości odnosi się w szczególności do rozstrzygnięcia, czy powinny one wpływać na wynik finansowy okresu, czy na inne dochody całkowite. Co prawda w MSR nr 1 określono zakres innych dochodów całkowitych. Trudno jednak doszukać się logicznych zasad kwalifikacji. IASB zdaje sobie sprawę z tej niedoskonałości, o czym świadczy sekcja 8 opisywanego w niniejszym artykule dokumentu dyskusyjnego Presentation in the statement of comprehensive income-profit or loss and other comprehensive income [par. 8.1–8.97].

² Założenia koncepcyjne z 1989 roku zostały opracowane przez IASC (International Accounting Standards Committee), który w 2000 roku został przemianowany na IASB.

przyczyn, które w praktyce doprowadziły do ustalenia określonych zasad wyceny, utrudnia budowę uniwersalnej teorii wyceny” [Skrzywan 1971, s. 205]. Każda próba stworzenia takich ram zasługuje na uwagę, ponieważ wzbogaca teorię rachunkowości. Szczególnie interesujące są prace instytucji o globalnym zasięgu, decydujących o rozwiązaniach z zakresu rachunkowości w skali międzynarodowej.

Brak spójnych i całościowych ram koncepcyjnych wyceny utrudnia wprowadzanie nowych rozwiązań, w tym coraz powszechniejszej wyceny w wartości godziwej, która jest chyba najszerzej dyskutowanym zagadnieniem z obszaru rachunkowości w skali globalnej [Mućko i Hońko 2013, s. 250]. IASB i FASB, zdając sobie z tego sprawę, podjęły prace nad założeniami koncepcyjnymi wyceny.

Celem artykułu jest syntetyczne przedstawienie kierunków zmian założeń koncepcyjnych IASB w zakresie wyceny na podstawie dokumentu dyskusyjnego IASB [Discussion Paper DP/2013/1, Review of the Conceptual Framework for Financial Reporting] z czerwca 2013 roku³. Punktem odniesienia są Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej, opracowane w ramach współpracy IASB i FASB, które w roku 2010 częściowo zastąpiły Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych z 1989 roku. Zmiany ominęły jednak część poświęconą wycenie, która jest stosowana od 25 lat.

Przyjętemu celowi podporządkowano kolejność przedstawiania treści, która jest następująca:

- propozycja uporządkowania terminologii w zakresie wyceny w rachunkowości, sprowadzająca się do wprowadzenia triady pojęć: „podstawy, parametry i zasady wyceny”;
- przedstawienie podstaw wyceny wymienionych w obecnie stosowanych Założeniach koncepcyjnych IASB;
- główna część opracowania poświęcona projektowanemu rozdziałowi Założeń koncepcyjnych IASB poświęconych wycenie aktywów i zobowiązań.

Podstawowymi metodami badawczymi na etapie gromadzenia danych były metoda analizy źródeł oraz metoda obserwacji, natomiast na etapie ich opracowywania i wnioskowania posłużono się przede wszystkim metodą hipotetyczno-dedukcyjną. Przyjęto następującą hipotezę badawczą: zakłada się, że projektowane zmiany Założeń koncepcyjnych nie spowodują kompleksowych zmian modelu wyceny w rachunkowości.

---

³ Dokument jest dostępny na stronie internetowej Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, www.ifrs.org z możliwością przekazywania komentarzy do 14 stycznia 2014 roku.

1. Triada pojęć związanych z wyceną

Punktem wyjścia do rozważań w niniejszym artykule jest uporządkowanie terminologii związanej z wyceną w rachunkowości. W literaturze zamiennie stosuje się takie pojęcia, jak kategorie wyceny, kategorie wartości, metody wyceny, zasady wyceny, parametry wyceny, podejście do wyceny albo atrybuty wartości. Występowanie wielu pojęć utrudnia zrozumienie tego dość skomplikowanego zagadnienia. Dlatego celowe wydaje się wskazanie relacji między pojęciami o ogólnym i szczegółowym charakterze. Propozycja autora ogranicza się do triady pojęć: „podstawy wyceny”, „parametry wyceny” i „zasady wyceny”. Podstawy wyceny mają charakter ram wyceny i są zbiorem parametrów wyceny. Pojęcie „podstawy wyceny” oznacza ogólne podejście, a nie szczegółowe wytyczne [Hońko 2013a, s. 47]. Podstawy są zbiorem parametrów wyceny o zbliżonej treści ekonomicznej. Z kolei przez parametry wyceny należy rozumieć szczegółowe procedury ustalania wartości z zastosowaniem logicznie spójnych danych wejściowych i przyjętej metody. Ani podstawy, ani parametry wyceny nie muszą być powiązane z konkretnymi pozycjami bilansu. Reguły stosowane do wyceny poszczególnych pozycji mogą być określane jako zasady wyceny [Hońko 2013b]. Zaproponowana triada pojęć będzie konsekwentnie stosowana w dalszej części artykułu, mimo że nie jest wykorzystywana w opisywanych Założeniach koncepcyjnych IASB.

2. Podejścia do wyceny w Założeniach koncepcyjnych IASB z 1989 roku

Założenia koncepcyjne, określane również jako konstytucja sprawozdawczości finansowej, stanowią spójny system powiązanych zbiorów zasad i podstaw, który może prowadzić do jednolitych standardów [Nowak 2010, s. 175–176]. Zadaniem założeń koncepcyjnych jest przekazanie pojęć i idei leżących u podstaw sprawozdawczości finansowej oraz określanie granic osądu przy rozwiązywaniu problematycznych zagadnień [Nowak 2010]. Jest zrozumiałe, że głównym adresatem założeń koncepcyjnych, poza ich twórcami, są osoby przygotowujące i interpretujące sprawozdania finansowe. Bogactwo transakcji występujących w gospodarce wyklucza możliwość ich szczegółowego i kompletnego uregulowania. Potrzebne są rozwiązania wzorcowe o ramowym charakterze. Taką funkcję pełnią założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej.

Chociaż Założenia koncepcyjne nie są jednym z MSR/MSSF, ich rola jest niezwykle istotna, ponieważ są one pomocne [Założenia koncepcyjne 2011, A27]:

- w procesie opracowywania i rewizji MSR/MSSF oraz interpretacji tych standardów,
- do ograniczania alternatywnych rozwiązań dopuszczonych w MSR/MSSF,
- w opracowywaniu lokalnych standardów rachunkowości,
- biegłym rewidentom w procesie rewizji finansowej,
- kierownictwu i księgowym przy sporządzaniu sprawozdań finansowych w sprawach nieuregulowanych w szczegółowych MSR/MSSF.

IASB wyraźnie deklaruje, że Założenia koncepcyjne nie są nadrzędne w stosunku do szczegółowych regulacji. Jednocześnie w par. 19 MSR nr 1 uprawnia się jednostki do odstąpienia od wymogów MSR/MSSF, jeżeli ich spełnianie spowodowałoby, że sprawozdania finansowe nie gwarantowałyby osiągnięcia celu określonego w Założeniach koncepcyjnych. Warto również zwrócić uwagę na procedury stosowania MSR/MSSF do innych transakcji niż uregulowane wprost w opisywanych regulacjach. W paragrafie 10 MSR nr 8 stwierdza się, że w razie braku rozwiązań dotyczących danej transakcji kierownictwo jednostki kieruje się własnym osądem, uwzględniając źródła według następującej kolejności [MSR nr 8, par. 11]:

- wymogi MSR/MSSF dotyczące podobnych zagadnień,
- definicje, kryteria ujmowania i koncepcje wyceny określone w Założeniach koncepcyjnych.

W Założeniach koncepcyjnych IASB z 1989 roku wycenie poświęca się niewiele miejsca. Jest ona rozumiana jako „proces zmierzający do ustalenia kwot pieniężnych, w jakich składniki sprawozdania finansowego mają zostać ujęte w bilansie oraz sprawozdaniu z dochodów” [Założenia koncepcyjne 2011, par. 4.54]. W dalszej kolejności jest mowa o tym, że proces ten „pociąga za sobą konieczność wyboru jednej z istniejących zasad wyceny” [Założenia koncepcyjne 2011, par. 4.54]. Definicja wyceny nie budzi większych zastrzeżeń, ale również niewiele wnosi. Zastanawiające jest sformułowanie dotyczące wyboru „jednej z istniejących zasad wyceny”. Stosowany obecnie model wyceny jest na tyle złożony, że nawet w odniesieniu do konkretnej pozycji bilansu trudno mówić o jednej zasadzie. Posługując się opisaną wcześniej triadą pojęć, bardziej właściwe byłoby odniesienie się do podstaw, a nie do zasady wyceny.

W założeniach koncepcyjnych IASB z 1989 roku pomija się wartość godziwą, mimo że w tym okresie było to pojęcie znane. Za najczęściej stosowaną podstawę wyceny uznaje się koszt historyczny [Założenia koncepcyjne

2011, par. 4.56], co może wynikać z faktu, że Założenia koncepcyjne IASB były zostały opracowane ponad ćwierć wieku temu. Ostatnie dwudziestolecie jest okresem stopniowego wzrostu znaczenia innych niż historyczne podstaw wyceny. Opisywane założenia nie określają hierarchii podstaw wyceny i w zasadzie ograniczają się do stwierdzenia, że „istnieje szereg różnych podstaw wyceny w różnym stopniu i w różnych konfiguracjach stosowanych przy sporządzaniu sprawozdań finansowych” [Założenia koncepcyjne 2011, par. 4.55]. W ramach „szeregu różnych podstaw” wymienia się: koszt historyczny, aktualna cena nabycia, wartość netto możliwa do uzyskania [realizacji], wartość bieżąca⁴. Nie wskazuje się powiązań podstaw wyceny z grupami aktywów czy zobowiązań.

Należy podzielać pogląd E. Walińskiej, że „koncepcje pomiaru uznaje się powszechnie za najbardziej niedopracowaną część zarówno Założeń koncepcyjnych IASB, jak i ram koncepcyjnych FASB”, a „szczegółowe rozwiązania zawarte w poszczególnych regulacjach MSSF nie przystają do koncepcji określonych w Ramach koncepcyjnych IASB” [Walińska 2009, s. 92–93]. W związku z tym, że część Założeń koncepcyjnych IASB dotycząca wyceny nie dostarcza użytecznych wskazówek ani regulatorowi w procesie tworzenia i doskonalenia standardów, ani osobom przygotowującym i interpretującym sprawozdania finansowe, podjęto pracę nad opracowaniem nowych wytycznych w tym zakresie.

3. Proponowane zmiany podejścia do wyceny w Założeniach koncepcyjnych – analiza dokumentu dyskusyjnego DP 1/2013

W ocenie IASB dotychczasowe Założenia koncepcyjne dobrze spełniały swoje zadania, mimo że zawarte w nich wskazówki nie we wszystkich obszarach były wystarczające. Do tych obszarów zalicza się: [Discussion Paper 2013, s. 5]:

- główny cel Założeń koncepcyjnych,
- zmiany definicji aktywów i zobowiązań wraz z wytycznymi ich stosowania,
- zasady kwalifikacji do innych dochodów całkowitych.
- podstawy wyceny przydatne w doborze szczegółowych rozwiązań w procesie stanowienia i modyfikacji standardów.

---

⁴ Opis podstaw wyceny wraz z powiązanymi parametrami wyceny zawiera opracowanie S. Hońko [2013b, s. 120–129].

Początek modyfikacji Założeń koncepcyjnych w zakresie wyceny został zasygnalizowany przez IASB w 2007 roku. Opublikowano wówczas podsumowanie obrad okrągłego stołu, przeprowadzonych w Hongkongu, Londynie i Norwalk⁵. Jednym z głównych założeń przyjętych w ramach obrad jest priorytet teorii wartości nad podejściem wynikowym. Dyskutanci opowiadali się generalnie za utrzymaniem mieszanego modelu wyceny, łączącego koszt historyczny z innymi podstawami wyceny. W 2008 roku przyjęto, że wspólnym celem IASB i FASB będzie formułowanie standardów na podstawie jasnych zasad umożliwiających zachowanie spójności dzięki odwołaniu do podstawowych założeń, a nie do zbioru sytuacji [Milburn 2013].

Nowe regulacje będą zawierać:

- opis i klasyfikację możliwych podstaw wyceny,
- wady i zalety podstaw wyceny w kontekście zapewnienia cech jakościowych informacji sprawozdawczej,
- dyskusję na poziomie koncepcyjnym związaną z pogodzeniem użyteczności informacji i ograniczeń kosztu jej przygotowania w kontekście metod wyceny.

Planowany rozdział Założeń koncepcyjnych poświęcony wycenie, podobnie jak obecnie, nie będzie określał szczegółowych zasad wyceny. Ogólne wytyczne będą najprawdopodobniej ilustrowane przykładami, przedstawiającymi skutki wyboru określonych podstaw wyceny, jednak bez określenia rang czy wskazywania zalecanych rozwiązań.

Trudności związane z realizacją wspólnego projektu IASB i FASB spowodowały, że we wrześniu 2012 roku podjęto decyzję o zakończeniu współpracy w tym zakresie. Obecnie trwają prace nad całościowym projektem zmian prowadzonym indywidualnie przez IASB, a jego zakończenie jest planowane na drugą połowę 2015 roku [Financial Statement 2013, s. 34]. W ocenie autora niniejszego artykułu dotrzymanie tego terminu wydaje się mało prawdopodobne.

Jak zasygnalizowano we wstępie, w czerwcu 2013 roku został opublikowany dokument dyskusyjny IASB „Przegląd Założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej” [Discussion Paper 2013], określany dalej jako dokument dyskusyjny. Dokument ten składa się z ponad dwustu stron i został podzielony na następujące sekcje:

1. Wprowadzenie.
2. Składniki sprawozdania finansowego.

---

⁵ Podsumowanie jest dostępne na stronie internetowej FASB, www.fasb.org [dostęp: 31.12.2013].

3. Dodatkowe wytyczne zapewniające zgodność z definicjami aktywów i zobowiązań.
4. Ujmowanie i zaprzestanie ujmowania.
5. Definicja kapitału i rozróżnienie między zobowiązaniami i instrumentami kapitałowymi.
6. Wycena.
7. Prezentacja i ujawnianie informacji.
8. Prezentacja w sprawozdaniu z całkowitych dochodów – zysk czy strata, czy inne dochody całkowite.

Propozycje dotyczące podstaw wyceny zostały zawarte w części 6. Wycena. Termin „wycena” w dokumencie dyskusyjnym oznacza proces wyznaczania kwot zawartych w części liczbowej i w notach sprawozdań finansowych [Discussion Paper 2013, par. 6.2]. Zamieszczona definicja jest zbliżona do obecnie obowiązującej. W dokumencie dyskusyjnym opisuje się trzy podstawy wyceny określane jako kategorie wyceny (*categories of measurement*), a mianowicie [Discussion Paper 2013, par. 6.3]: oparte na koszcie, bieżące ceny rynkowe wraz z wartością godziwą, inne wyceny na podstawie przepływów pieniężnych.

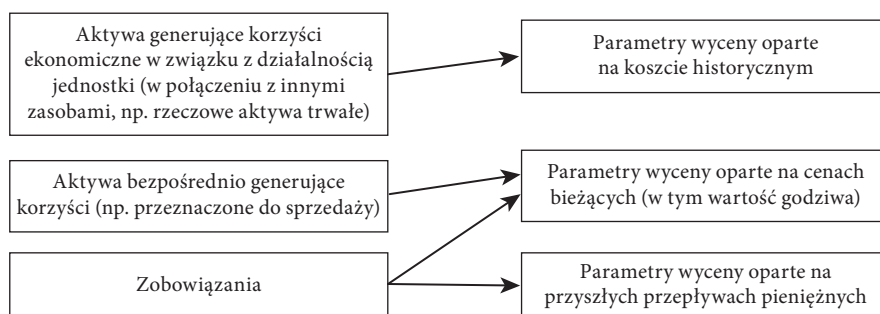
Ze wstępnych wniosków IASB wynika, że celem wyceny jest przyczynienie się do wiernego odzwierciedlania przydatnych informacji o zasobach i roszczeniach wobec jednostki oraz o ich zmianach, skutecznym i efektywnym zarządzaniu zasobami jednostki przez kierownictwo i radę nadzorczą [Discussion Paper 2013, s. 12]. Podobnie jak dotychczas, nie wskazuje się jednej podstawy wyceny, ponieważ prawdopodobnie nie dostarczy ona użytecznych informacji odbiorcom sprawozdań finansowych. W dokumencie podaje się przykłady trudności związanych z ograniczeniem możliwości wyboru podstaw wyceny. Wycena wszystkich pozycji bilansu w koszcie nie pozwoli na odzwierciedlenie bieżącej wartości niektórych pozycji bilansu. Dotyczy to w szczególności aktywów finansowych, w tym instrumentów pochodnych, których wartość bieżąca może się znacząco różnić od ceny nabycia. Z drugiej strony, wycena wszystkich pozycji w wartości bieżącej, w tym w wartości godziwej, prowadzi do zwiększenia kosztów i subiektywizmu wyceny, co może być źródłem zmniejszenia zaufania do informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Wyżej wymienione przyczyny spowodowały, że IASB nie rekomenduje jednej podstawy wyceny [Discussion Paper 2013, par. 6.14], zakładając utrzymanie mieszanego modelu wyceny.

Opowiadając się za równoległym wykorzystaniem kilku podstaw wyceny, należy określić ich powiązania z parametrami i zasadami wyceny. Rada wskazuje, że dobór podstaw wyceny, a w związku z tym również parametrów

i zasad wyceny, powinien sprzyjać możliwości oceny potencjalnych korzyści ekonomicznych związanych z konkretnymi pozycjami aktywów lub zobowiązań. A zatem, dobór zasad wyceny aktywów powinien uwzględniać sposób generowania przyszłych przepływów pieniężnych. W odniesieniu do zobowiązań powinien zależeć od zamierzonego sposobu ich wypełnienia przez jednostkę [Discussion Paper 2013, s. 11].

Powiązania między sposobem generowania/utrata korzyści a podstawą wyceny przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Sposób generowania korzyści ekonomicznych przez aktywa i zobowiązania a podstawy ich wyceny

Źródło: [Discussion Paper 2013, par. 6.11]

Dokument dyskusyjny opisuje znaczenie każdej z podstaw wyceny. Jako przykłady parametrów opartych na koszcie historycznym (*cost-based measurements*) wymienia się koszt wytworzenia i cenę nabycia, o której mowa w MSR 16, MSR 38 albo w MSR 40. W innym miejscu do parametrów opartych na koszcie historycznym zalicza się: zamortyzowany koszt, wartość początkową pomniejszoną o dotychczasowe umorzenie i inne parametry odnoszące się do tego kosztu. Wskazuje się również, że kwota ustalona podczas wyceny wstępnej podlega okresowej weryfikacji w drodze odpisów aktualizujących lub amortyzacyjnych, uwzględnienia odsetek, dyskonta, amortyzacji premii [Discussion Paper 2013, par. 6.40]. W części dotyczącej cen rynkowych w tym wartości godziwej (*current market price including fair value*) znajduje się obszerna interpretacja zapisów MSSF 13 „Wycena w wartości godziwej”. W dokumencie dyskusyjnym, podobnie jak w obowiązujących MSR/MSSF, traktuje się wartość godziwą jako wartość wyjścia, czyli cenę, którą można by było uzyskać w razie sprzedaży aktywów lub zapłacić za wypełnienie zobowiązań. Jednocześnie stwierdza się, że niekiedy zastosowanie wartości wejściowych (bieżących cen zakupu) może prowadzić do lepszego

odzwierciedlenia wartości pozycji bilansowych. Użycie wartości wejściowych może być bardziej odpowiednie, gdy aktywa nie są przeznaczone do sprzedaży, ceny sprzedaży są niedostępne albo nie są adekwatne do cen uzyskanych w ramach zwykłej transakcji [Discussion Paper 2013, par. 6.50].

Ostatnią z opisywanych podstaw są inne parametry wyceny oparte na przepływach pieniężnych (*other cash-flow-based measurement*). Przepływy pieniężne są podstawą wyceny, gdy ani koszt historyczny ani bieżące ceny rynkowe nie dostarczają odpowiednich informacji, dane nie są dostępne albo ich pozyskanie wiąże się z niewspółmiernie wysokimi kosztami [Discussion Paper 2013, par. 6.52].

Wymienia się następujące przykłady zastosowania parametrów wyceny opartych na przepływach pieniężnych [Discussion Paper 2013, par. 6.51]:

- pomiar utraty wartości aktywów finansowych i niefinansowych;
- wycena należności i zobowiązań z tytułu leasingu wycenianych w zamortyzowanym koszcie;
- ustalenie wartości netto zapasów możliwej do uzyskania;
- szacowanie wartości rezerw, w tym z tytułu świadczeń pracowniczych;
- szacowanie aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego,

W ocenie autora wymienione przykłady warto uzupełnić o szacowanie wartości godziwej aktywów niefinansowych metodą dochodową, dopuszczoną przez MSR 40, MSR 16 oraz MSSF 13. Pewne wątpliwości budzi wycena zapasów na podstawie przyszłych przepływów pieniężnych. Obecne rozwiązania nie umożliwiają szacowania wartości użytkowej zapasów, ponieważ aktywa te są zazwyczaj przeznaczone do zbycia. Można przypuszczać, że intencją IASB jest udokumentowanie założeń przyjętych przy ustaleniu wartości netto możliwej do uzyskania, która w odróżnieniu od wartości godziwej jest kwotą specyficzną dla jednostki będącej posiadaczem zapasów. Wartość godziwa jest z założenia wartością niezależną od jednostki, lecz odzwierciedlającą warunki rynkowe.

IASB wyraża przekonanie, że występowanie zbyt wielu parametrów i zasad wyceny utrudnia zrozumiałość sprawozdań finansowych. Rada postuluje ograniczenie ich liczby, o ile jest to wykonalne, nie wskazując jednoznacznie, które parametry i zasady miałyby zostać usunięte z MSR/MSSF [Discussion Paper 2013, par. 6.53].

Dalsza część projektu zawiera wskazówki związane z wyceną wstępną (*initial measurement*) oraz wyceną następującą po początkowym ujęciu (*subsequent measurement*). Na etapie wyceny wstępnej zazwyczaj są stosowane trzy opisane wcześniej podstawy. Szczegółowo opisano zasady ustalania wartości początkowej z zastosowaniem MSSF po raz pierwszy (*deemed*

cost). Dopuszcza się pozyskanie aktywów i zobowiązań wskutek [Discussion Paper 2013, par. 6.60]:

- równorzędnej wymiany składników majątku;
- wymiany składników majątku o różnej wartości;
- transakcji niewynikających z wymiany, np. darowizny, korzystny wyrok sądu;
- wytworzenia we własnym zakresie.

Na szczególną uwagę zasługuje par. 6.71, z którego wynika, że wycena aktywów wytworzonych we własnym zakresie nie zawsze musi następować według kosztu wytworzenia. Proponuje się stosowanie trzech opisanych uprzednio podstaw wyceny, a mianowicie:

- w koszcie historycznym, jeżeli wycena po początkowym ujęciu następuje w koszcie,
- w bieżącej cenie rynkowej, jeżeli wycena na dzień bilansowy będzie również odwoływała się do takich cen,
- z zastosowaniem miar biorących pod uwagę przyszłe przepływy pieniężne, w wypadku wyceny bilansowej następującej na tej samej podstawie.

Uzależnienie zasad wstępnej wyceny od rozwiązań stosowanych przy wycenie bilansowej wydaje się logiczne i konsekwentne. Z drugiej strony, takie podejście prowadzi do oderwania zasad wyceny od danych wejściowych dostępnych w momencie wstępnej wyceny. Przykładem mogą być produkty gotowe, które zgodnie z opisaną procedurą powinny być wyceniane w bieżących cenach sprzedaży niezależnie od kosztu ich wytworzenia. Z treści projektu wynika, że nowa część Założeń koncepcyjnych nie spowoduje zmian rozwiązań w poszczególnych MSR/MSSF. Powstaje zatem wątpliwość związana ze spójnością podstaw wyceny, które ze swojej istoty mają ogólny charakter, ze szczegółowymi zasadami wyceny wymaganymi w MSR/MSSF. Obszerne wyjaśnienia dotyczące wyceny następującej po początkowym ujęciu pozwalają na częściowe rozwianie tych wątpliwości.

Jak wspomniano, głównym założeniem w opisywanym dokumencie dyskusyjnym jest uzależnienie rozwiązań w zakresie wyceny od wpływu danej pozycji aktywów/zobowiązań na przyszłe przepływy pieniężne. W wypadku aktywów wyszczególniono cztery podstawowe możliwości ich wpływu na przepływy pieniężne, a mianowicie [Discussion Paper 2013, par. 6.73].

- wykorzystanie aktywów w działalności,
- sprzedaż aktywów,
- utrzymywanie do terminu wymagalności,
- utrzymywanie w celu pobierania opłat za prawo do użytkowania.

IASB ma pełną świadomość, że sposób wpływu aktywów/zobowiązań na przyszłe przepływy pieniężne jest zmienny i niepewny. Biorąc pod uwagę

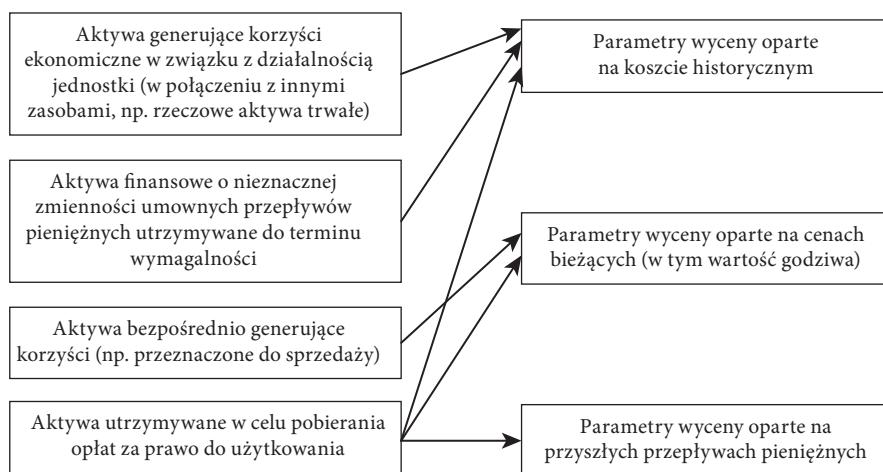
niepewności, proponuje się dwa wariantywne rozwiązania. Pierwszym jest uwzględnienie w procesie wyceny modelu biznesowego jednostki, strategii, ogłoszonych zamiarów lub dotychczasowych praktyk [Discussion Paper 2013, par. 6.75a], co spowoduje, że takie same aktywa mogą być różnie wyceniane. Drugie podejście polega na założeniu najbardziej korzystnego wykorzystania zasobów przez kierownictwo, co prowadzi do jednakowej wyceny takich samych aktywów, jednak z drugiej strony może być powodem oczekiwania przez użytkowników sprawozdań finansowych przepływów pieniężnych, które naprawdę nie wystąpią [Discussion Paper 2013, par. 6.75b]. Żaden z wariantów nie jest preferowany przez IASB. Stwierdza się jedynie, że pierwsze podejście jest bliższe rozwiązaniom stosowanym obecnie.

Uzupełnieniem rozwiązań sprzyjających zmniejszeniu niepewności związanej z przyszłymi przepływami pieniężnymi jest propozycja prezentacji i ujawniania więcej niż jednego rezultatu pomiaru. Jedną z dróg jest prezentacja innych kwot w części opisowej i w notach, z odpowiednim wyjaśnieniem rozbieżności. Takie rozwiązanie jest stosowane obecnie. Na przykład MSR 40 wymaga ujawnienia wartości godziwej nieruchomości inwestycyjnych również wówczas, gdy jednostka stosuje model ceny nabycia. Drugim sposobem, który wydaje się niezwykle interesujący, jest prezentacja innych kwot w bilansie (sprawozdaniu z sytuacji finansowej na koniec okresu) oraz innych na potrzeby ustalania wyniku finansowego w rachunku zysków i strat. Różnica między tymi kwotami miałaby być ujęta w innych dochodach całkowitych [Discussion Paper 2013, par. 6.76b]. Taki sposób prezentacji rezultatów wyceny nie jest stosowany w obowiązujących regulacjach i byłby zmianą o fundamentalnym charakterze. Niewątpliwie proponowane rozwiązanie wymagałoby modyfikacji sprawozdania z zysków i strat oraz innych całkowitych dochodów, co zostało szerzej opisane w sekcji 8 dokumentu dyskusyjnego.

W dalszej kolejności warto przedstawić propozycje dotyczące wyceny zobowiązań. Ich wartość jest ściśle uzależniona od charakteru zobowiązań i sposobu ich wypełnienia [Discussion Paper 2013, par. 6.97]. Postuluje się odmienną wycenę zobowiązań z określonym i nieokreślonym terminem wymagalności. W wypadku zobowiązań o nieokreślonym terminie wymagalności zakłada się brak możliwości zastosowania kosztu historycznego. Podstawą wyceny takich zobowiązań mogą być jedynie bieżące ceny rynkowe lub przyszłe przepływy pieniężne.

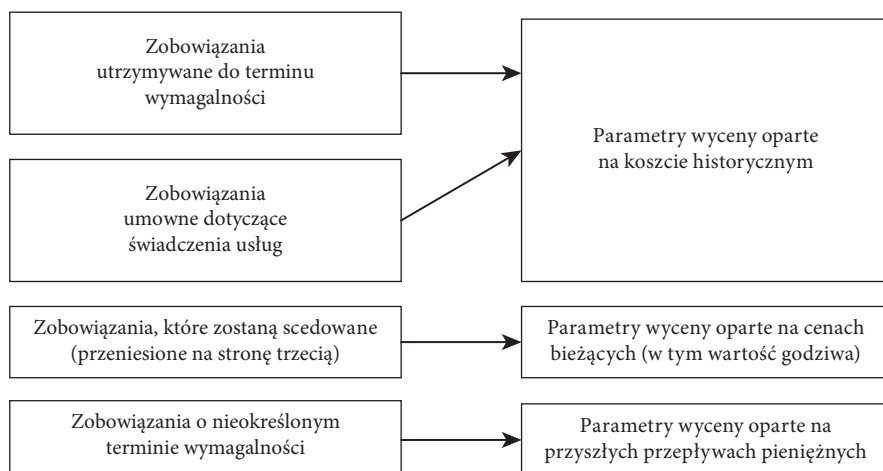
Podsumowując opis dokumentu dyskusyjnego, należy stwierdzić, że proponowane rozwiązania są racjonalne, choć nie przełomowe. Służą one raczej wyjaśnieniu stosowanych obecnie rozwiązań szczegółowych i uporządkowaniu podstaw wyceny, a nie zmianie modelu wyceny. W dalszym ciągu preferowany jest model mieszany. Podstawowym założeniem jest uzależnienie

zasad wyceny od sposobu wpływu aktywów i zobowiązań na przyszłe przepływy pieniężne, który jest znacznym stopniu zbieżny z przeznaczeniem tych składników majątku. Syntezę proponowanych rozwiązań, wynikającą z pytań zadanych respondentom dokumentu dyskusyjnego, zawierają rysunki 2 i 3.

Rysunek 2. Synteza propozycji IASB w zakresie wyceny bilansowej aktywów

Źródło: [Discussion Paper 2013, s. 223]

Rysunek 3. Synteza propozycji IASB w zakresie wyceny bilansowej zobowiązań

Źródło: [Discussion Paper 2013, s. 223]

Należy dodać, że przedstawione stanowisko IASB nie wyczerpuje treści dokumentu dyskusyjnego, który stanowi obszerny materiał badawczy. Jest zrozumiałe, że wstępna opinia Rady może się znacząco różnić od ostatecznie zatwierdzonych Założeń koncepcyjnych.

Zakończenie

Nie należy się spodziewać, że zmiana Założeń koncepcyjnych rozwiąże wszystkie wątpliwości związane z wyceną w rachunkowości. Nie przyczyni się raczej do uproszczenia modelu wyceny. Można przypuszczać, że dostarczy dodatkowych wskazówek związanych ze skomplikowanymi zagadnieniami, w tym z wyceną [Mackintosh 2013]. W ocenie autora za sukces należałoby uznać zapewnienie spójności między szczegółowymi rozwiązaniami MSR/MSSF i Załoženiami koncepcyjnymi. Obecne są bowiem przestarzałe i nie uwzględniają ewolucji modelu wyceny w rachunkowości, następującej dynamicznie w ostatnich latach. Wprowadzenie wartości godziwej jako pełnoprawnej podstawy wyceny spowoduje jej lepsze ugruntowanie w teorii rachunkowości, którego brak jest jednym z argumentów jej przeciwników.

Propozycje IASB w zakresie wyceny trudno uznać za rewolucyjne. Spowodują raczej dostosowanie ram koncepcyjnych do rzeczywistości, niż są próbą wpływu na tę rzeczywistość. Można odnieść wrażenie, że dokument dyskusyjny wyjaśnia również kwestie, które zostały uzgodnione w trakcie prac związanych z opracowaniem już funkcjonujących standardów. Przykładem może być część poświęcona wartości godziwej rozumianej jako cena wyjścia. Brakuje natomiast odniesienia do hierarchii wartości godziwej uzależnionej od poziomu danych wejściowych i ich powiązań z aktywnym rynkiem.

Niewątpliwie każda inicjatywa prowadząca do uporządkowania ważnych dla rachunkowości i jednocześnie złożonych zagadnień wymaga uznania. Dokument dyskusyjny jest efektem prac na ich wczesnym etapie. Na szczególne zainteresowanie zasługują komentarze do tego projektu, które ukazały się w 2014 roku i są dostępne na stronie internetowej IASB. Ostateczny rezultat w postaci modyfikacji części Założeń koncepcyjnych poświęconej wycenie jest uzależniony od porozumienia wielu stron, o co szczególnie trudno wobec kontrowersyjnej tematyki. Na zakończenie warto przytoczyć słowa obecnego przewodniczącego IASB Hansa Hoogervorsta: „Możecie mi zaufać – nie jestem księgowym. Kiedy rozpoczynałem [pracę w IASB – dop. SH], wiedziałem już, że rachunkowość to nauka wymagająca dokładności. To nie tylko kwestia żmudnych obliczeń [...]. Muszę stwierdzić, że było dla mnie niespodzianką, że rachunkowość wymaga szacunków w szerszym zakresie niż

zakładałem. To nie jest czarno-biały świat i dlatego też obszar szacunków jest ogromny, podobnie jak presja i lobbting. Rachunkowość jest zdecydowanie bardziej upolityczniona niż wcześniej myślałem” [Crump 2013].

Bibliografia

- Crump, R., *Proof of Concept*, Financial Director, April 2013, Incisive Financial Publishing Limited, financialdirector.co.uk.
- Discussion Paper DP/2013/1, 2013, *Review of the Conceptual Framework for Financial Reporting*, www.ifrs.org [dostęp: 31.12.2013].
- Financial Statement Disclosures – Breaking Bad Habits*, 2013, Journal of Institute of Chartered Accountants of New Zeland, November, vol. 92, iss. 10.
- Hońko, S., 2013a, *Wycena – pięta achillesowa rachunkowości?*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia, nr 61, s. 45–56.
- Hońko, S., 2013b, *Wycena w rachunkowości. Znaczenie, podstawy, parametry i zasady*, Zapol, Szczecin.
- Mackintosh, I., 2013, *What's Next in Standard Setting?*, Charter, Reporting, Institute of Chartered Accountants in Australia, Reporting, April.
- Milburn, B.A., 2013, *Framework for Financial Reporting*, CA Magazine, January/February.
- Mućko, P., Hońko, S., 2013, *Usefulness of Fair Value and Historical Cost Measurement Disclosures in Financial Statements of Polish Public Companies*, Actual Problems of Economics, no. 1, vol. 2, National Academy of Management.
- Nowak, W.A., 2010, *Teoria sprawozdawczości finansowej. Perspektywa standardów rachunkowości*, Oficyna Wolters Kluwer business, Warszawa, s. 175–176.
- Skrzywan, S., 1971, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa, s. 205.
- Walińska E., 2009, *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości*, Oficyna Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej, 2011, IFRS Foundation, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.